

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПИСЬМОВІЙ ФОРМІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті визначено підходи до розробки вправ при навчанні письмового мовлення іноземною мовою. Охарактеризовано загальні форми та методи цілеспрямованого розвитку письмової компетенції у студентів.

Ключові слова: комунікативна компетенція, мовні й фонетичні знання, письмове мовлення, письмовий виклад, асоціограма.

Одним зі способів формулювання думки є письмове мовлення. Володіння письмовою мовою дає змогу практично використовувати знання іноземної мови, перебуваючи поза мовним середовищем, спілкуючись із носіями мови за допомогою сучасних засобів комунікації. Можливість писати особисті й офіційні листи, необхідність заповнювати анкети, бланки документів тощо мотивують студентів до активного оволодіння письмовою мовою, що вивчається. Навчити студентів переносити сформовані навички та вміння в реальні умови можна лише в умовах спілкування, тобто навчання іноземній мові має бути організовано так, щоб воно було подібно процесу природної комунікації.

Проблема формування комунікативної компетенції в письмовій формі при вивченні іноземної мови стала дуже актуальною, оскільки письмове мовлення дає змогу зберегти мовні та фонетичні знання, служить надійним інструментом мислення, стимулює говоріння, слухання та читання іноземною мовою.

Письмове мовлення відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності не тільки своєю специфічністю, а й ступенем поширеності її використання в побуті. Мовознавці та методисти неодноразово свідчили, що передача і прийом інформації за допомогою людської мови здійснюється, головним чином, у вигляді усної мови (говоріння й аудіювання) або читання [1]. Користування ж письмовою мовою є значно більш обмеженим.

Дослідженням проблем формування комунікативної компетенції в процесі навчання письмового мовлення займалися такі відомі методисти, як: Т. Леонтєва, Є. Пассов, В. Філатов та ін. Наприклад, Р. Мильруд вважає, що в процесі навчання письмового мовлення дуже важливе тренування уяви, але ця проблема висвітлена недостатньо [2].

Мета статті – визначити особливості формування комунікативної компетенції студентів у процесі навчання письмового мовлення іноземною мовою.

Існує кілька видів мовленнєвої діяльності, які викладач повинен розвивати у студентів. Письмо, поряд із говорінням, аудіюванням і читанням, є одним із найбільш важливих видів мовленнєвої діяльності, ефективного розвитку яких у студентів прагне кожен викладач у процесі навчання.

Письмове мовлення відіграє різну роль на різних етапах навчання. Так, на початковому етапі основним завданням є безпосередньо навчання

письму, оскільки в цей період відбувається формування вмінь каліграфії та вмінь, пов'язаних зі звуко-літерними відповідностями. Оволодіння цими вміннями є необхідною умовою формування навичок читання та письмового мовлення. На середньому етапі центр тяжіння в роботі над письмом переноситься на орфографію у зв'язку з накопиченням певного мовного матеріалу. Одночасно із цим розвивається письмове мовлення як засіб, що сприяє формуванню умінь і навичок усного мовлення. Нарешті на просутому етапі придбані раніше письмові вміння вдосконалюються поряд із паралельним удосконаленням усного мовлення. Крім того, письмове мовлення стає допоміжним засобом у самостійній роботі студентів над мовою, зокрема у вигляді написання рефератів, складання анотацій і резюме на основі прочитаних текстів.

Форми для цілеспрямованого розвитку письмової компетенції студентів, які використовуються в процесі навчання, виглядають досить традиційно. Найбільш поширеними засобами формування письмової компетенції є письмовий виклад студентом почутого тексту, виклад з елементами твору, а також твір на задану тему.

Оскільки кінцевою метою навчання письму є сформована здатність студентів самостійно створювати письмовий текст на задану тему, то такі традиційні форми, як виклад і твір, в результаті використання яких мета виявляється досягнутою, здаються досить ефективними й успішними, але не єдиними.

Використання інших методів навчання письму може робити цей процес більш цікавий, творчий, дає змогу активізувати пізнавальні та креативні можливості студентів, робить розвиток письмової компетенції більш мотивованим і захопливим.

До підготовчих вправ можна віднести створення різних асоціограм. Принцип асоціограм відомий багатьом викладачам, коли до слова, речення (наприклад, прислів'я, цитати тощо) студенти вчаться підбирати асоціації, тобто спонтанні ідеї, думки, що з'являються в них у конкретний момент у зв'язку із запропонованою темою. Як вихідний матеріал, імпульс для формування асоціацій можуть використовуватися візуальні засоби (картинки, фотографії (або їх частини), предмети), музика, окремі звуки. Зібрані асоціації є основним матеріалом для створення письмового тексту. Покажемо це на прикладі вивчення французької мови.

На великому плакаті або дошці в центрі можна написати ключове слово (наприклад, l'hiver). Викладач ставить запитання: "Quels mots et expressions vous viennent à l'esprit quand vous pensez à l'hiver?". Кожен студент пише в своєму зошиті якомога більше слів і словосполучень, пов'язаних із цим словом, наприклад: la neige, le ciel noir, il fait froid, la glace, des flocons de neige, une tempête de neige, le verglas, Noel, la Saint-Valentin, les jours deviennent courts, les nuits deviennent longs, faire du ski, faire de la luge, faire un bonhomme de neige, patiner, jouer aux boules de neige avec ses amis. Далі, студент намагається їх прокоментувати. Усі студенти висловлюють ідеї, які в цей момент спадають їм на думку, а один з них фі-

ксує їх на дошці у вільному порядку. Викладач пропонує підготовчу вправу, в якій студенти визначають зв'язок між усіма зафіксованими асоціаціями, в основу яких покладені факти і події повсякденного життя, на перший погляд, цілком імовірні, але вони містять елемент незвичайності, невідомості. Вирішення цих ситуацій вимагає нестандартного підходу, оригінальних рішень. Бажання висловити свою версію створює природну мовну ситуацію. В кінці кожної історії може бути поставлене інтригуюче запитання. Кожна ситуація може мати безліч вирішень, можуть бути висловлені різні гіпотези, але в кожній ситуації є ключ – найбільш витончене рішення, найчастіше воно дуже просте, але вимагає ретельного аналізу ситуації й нетривіального підходу до неї.

Асоціограми при достатньо різноманітних формах стають таким чином основними в організації лексичного матеріалу та прекрасною можливістю для проведення підготовчого етапу роботи над створенням майбутніх текстів.

Здатність викласти письмово свої думки іноземною мовою слід розвивати послідовно й постійно. Для вирішення цього завдання існує ряд вправ репродуктивно-продуктивного характеру. Усі вправи виконуються письмово. Корисними для студентів можуть бути, наприклад, такі завдання:

- відновити початок і кінець історії;
- відновити діалог з окремими репліками;
- змінити вигляд тексту (повідомлення на розмову, діалог на опис);
- неоднозначну ситуацію описати в різних текстах і діалогах;
- пояснити суперечність між текстовою та ілюстративною інформацією;
- дати письмову відповідь на лист, телефонні дзвінки, розмови тощо;
- підібрати ключові слова, які приводять до певного заздалегідь відомого результату тощо.

Наступним етапом у роботі над майбутнім текстом можуть бути конструювальні вправи. Ці вправи містять роботу з артиклями, прикметниками, числівниками, займенниками та прийменниками. Для роботи з текстом ці вправи мають вирішальне значення для встановлення зв'язків різного роду, наприклад, причинно-наслідкових, всередині лексичного матеріалу, визначеного на першому, підготовчому етапі.

Наприклад, лексика з теми “Les repas” звичайно пов'язана з особливостями вживання невизначеного, визначеного, часткового артиклів, прийменника *de* після дієслова в негативній формі замість артиклів *du, de l', dela, des*. Можна запропонувати, наприклад, такі вправи:

- “*La maîtresse de la maison et les invités*”. Студенти вибирають хазяйку і кількох запрошених. Хазяйка запитує: “*Voulez-vous du café ou du thé je vous mets une tasse?*”. Один із запрошених відповідає: “*Merci, mais je voudrais du jus d'orange*”. Таким чином, продовжується бесіда. “*Vous aimez les fraises? Je vous passe une assiette?*”. “*Très bien, passez-moi une assiette de*

fraises”. “Est-ce que vous buvez de la bière froide quand il fait très chaud?” “Oh non, quand il fait chaud je bois de l’eau minérale. Je ne bois pas du tout de bière”;

– “Le gourmand”. Студент повинен відповісти на пропозиції товаришів: “Veux-tu du poisson?”. “Non, je ne veux pas de poisson, je veux des bonbons”. “Tu veux de la salade de viande?”. “Non, je ne mange pas de salade, je veux de la limonade!”. “Préfères-tu de la soupe de poisson ou de fromage?”. “Je préfère d’une grande tarte aux pommes.” Він або погоджується, або ні.

Числівники можна закріпити за допомогою вправи, де студенти обговорюють ціни на певні продукти у Франції або згадують дати, пов’язані з історією Франції. Наприклад: “Combien coûte 1 kg de pommes de terre en France?”. “En France 1 kg de pommes de terre coûte de 0,76 à 1,22 euros”. “Connaissez-vous ces dates? – 1789, 1939–1945, 1992”. “La Révolution française a commencé en 1789 avec la convocation des États généraux et la prise de la Bastille. La Croix de guerre 1939–1945 est une décoration militaire française destinée à distinguer des personnes (civiles et militaires), des unités, des villes ou des institutions ayant fait l’objet d’une citation pour fait de guerre au cours de la Seconde Guerre mondiale. Le 79e Tour de France se tient du 4 juillet au 26 juillet 1992 sur 21 étapes pour 3 983 km”.

Жіночий рід прикметників можна закріпити за допомогою вправи, де студенти говорять про свої смаки, але не називають предмета, а слухачі повинні здогадатися, про що йде мова. Наприклад: “Je l’aime petite, ronde, exacte, chère, suisse”. “C’est une montre!”. “Je l’aime grande, claire, bien aérée, bien éclairée, carrée, avec 10 tables, 10 chaises, un tableau noir...”. “C’est une salle d’études”. “Je l’aime froide, rose, pas trop sucrée, mousseline, avec de la confiture...”. “Tu aimes la glace?” (умова: слова повинні бути жіночого роду).

Займенники являють собою непрямий додаток і закріплюються у вправах, де конструкції дієслів у французькій мові збігаються з українськими або не збігаються. Наприклад: Je le connais (Я його знаю) / Je le sais (Я це знаю), але Aider quelqu’un (допомагати комусь). Donc, quelqu’un ou à quelqu’un: parler, proposer, attendre, téléphoner, dire bonjour, aider, comprendre etc.

Останній етап підводить студента до самостійного створення письмового тексту і може включати в себе низку структуруючих вправ. Прикладом такого типу вправ є, наприклад, використання “Шести питань” (французькою мовою: “Six questions”). До “Шести питань” відносяться: хто? (qui?), що? (que?), коли? (quand?), де? (où?), як? (comment?), чому? (pourquoi?). Відповіді на ці шість основних запитань утворюють звичайно логічну основу для створення письмового тексту [2, с. 68].

Таким чином, ці вправи, які мають кінцевою метою підготовку студентів до ефективного самостійного написання тексту іноземною мовою, виглядають як шлях від слова до речення і, нарешті, до тексту.

Висновки. Письмова мова – це спосіб вираження думок у графічній формі. Це продуктивний вид мовленнєвої діяльності, при якому людина записує слова для передачі іншим. Письмо розглядається як важливий за-

сіб у вивченні мови: воно допомагає міцному засвоєнню мовного матеріалу (лексичного та граматичного) і формуванню навичок читання й усного мовлення. Письмова форма спілкування у сучасному суспільстві виконує важливу комунікативну функцію, що змінює ставлення до письма та навчання студентів умінь висловлювати свої думки в письмовій формі. Письмо як мета навчання наявне в програмах для всіх типів навчальних закладів, на всіх етапах навчання іноземній мові. Письмові тренувальні вправи і контрольні роботи знаходять широке застосування при освоєнні лексики та граматики. Наведені вище можливості є тільки окремими прикладами вправ, які мають на меті підготувати студента до виконання конкретних завдань для розвитку його письмових навичок. Використання цих вправ допоможе ефективно розвивати письмову компетенцію студентів, що, безумовно, вплине на процес навчання іноземній мові в цілому.

Таким чином, значення письма у навчанні іноземної мови велике, бо воно дає змогу зберегти мовні фактичні знання, служить надійним інструментом мислення, стимулює говоріння, слухання та читання іноземною мовою.

Список використаної літератури

1. Аблам С. К вопросу об интерференции и транспозиции умений и навыков родного языка при обучении иноязычной речи учащихся V–VIII классов средней школы / С. Аблам // Взаимодействие языков в процессе обучения. – Вильнюс : Наука, 2006. – С. 79–81.

2. Аврорин В. Двужычье и школа / В. Аврорин // Проблемы двуязычия и многоязычия. – М. : Наука, 2008. – С. 49–69.

3. Фокина К.В. Методика преподавания иностранного языка / К.В. Фокина, Л.Н. Тернова. – М. : Просвещение, 2008. – 113 с.

4. Шахмаев Н.М. Технические средства обучения / Н.М. Шахмаев. – М. : Просвещение, 2003. – 134 с.

Маслюк Л.П. Развитие коммуникативной компетенции в письменной форме в процессе изучения иностранного языка

В статье определены подходы к разработке упражнений при обучении письменной речи на иностранном языке. Охарактеризованы общие формы и методы целенаправленного развития письменной компетенции у студентов.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, языковые и фонетические знания, письменная речь, письменное изложение, ассоциограмма.

Masliuk L. Development of communicative competence in written form during the foreign language learning

In the article the approaches to working out the exercises in the process of writing teaching in a foreign language are determined. The general forms and methods of purposeful development of the student written competence are characterized.

Key words: the communicative competence, language and phonetic knowledge, written speech, written statement, associogram.